



Türkiye'de kadın girişimcilerin desteklenmesinde KOSGEB'in rolü

Leyla Durukan*

*Doktora Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı, Ankara, TÜRKİYE. e-posta: laslan3@hotmail.com
ORCID İD: <https://orcid.org/0000-0001-8002-6048>

MAKALE BİLGİSİ

Geliş Tarihi: 17.08.2020
Kabul Tarihi: 18.01.2021
Çevrimiçi Kullanım Tarihi: 15.02.2021
Makale Türü: Derleme makale

Anahtar Kelimeler:
girişimcilik, kadın girişimciliği, kadın girişimciler, KOSGEB destekleri

ÖZ

Ekonomik gelişme ve kalkınmanın sağlanabilmesi amacıyla yönelik olarak kadın girişimciliğinin teşvik edilmesi gerekliliği tüm dünyada kabul edilen bir gerçektir. Bununla birlikte kadınların girişimci olmasını etkileyen sosyal ve ekonomik birçok engel söz konusudur. Bu engellere rağmen, kadınları destekleyen ve teşvik eden birçok kamu kurum ve kuruluşu, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kuruluşlar da bulunmaktadır. KOSGEB de bu kurum ve kuruluşlardan biri olarak kadın girişimcileri desteklemektedir. KOSGEB tarafından kadınlara yönelik birçok destek türü bulunmakla birlikte bu çalışmanın amacı; Türkiye'de kadın girişimcilerin desteklenmesinde KOSGEB'in rolünü KOSGEB desteklerinden, "Girişimcilik Destekleri" çerçevesinde değerlendirmektir. Çalışma derleme ve doküman incelemesi yöntemi kullanılarak düzenlenmiştir. Üst doküman belgelerinde yer alan kadın girişimcilere yönelik hedefler kapsamında KOSGEB'den alınan sayısal veriler üzerinden değerlendirme yapılmıştır.

The Role of KOSGEB in supporting women entrepreneurs in Turkey

ARTICLE INFO

Received: 17.08.2020
Accepted: 18.01.2021
Available online: 15.02.2021
Article Type: Review article

Keywords:
entrepreneurship, women entrepreneurship, women entrepreneurs, KOSGEB supports

ABSTRACT

The fact that encouraging women entrepreneurship is essential to ensure economic development is very well known. However, there are many social and economic barriers before women entrepreneurs. Despite the obstacles, there are many public institutions and organizations, non-governmental organizations and international organizations that support and encourage women. KOSGEB supports women entrepreneurs as one of these institutions. Although there are many types of support for women by KOSGEB, the purpose of this study is; to evaluate the role of KOSGEB in supporting women entrepreneurs in Turkey within the framework of "entrepreneurship supports" from KOSGEB supports. The study is organized using the compilation and documenter view method. As part of the goals for women entrepreneurs contained in the top documents, the assessment was made based on quantitative data obtained from KOSGEB.

1. Giriş

Yükselen bir değer olan ve önemi günden güne artan girişimcilik, ekonomik gelişme ve kalkınmayı etkileyebilme gücü açısından değerlendirildiğinde çok etkin bir araçtır. Girişimcilerin yarattığı yeni firmalar, ekonomik büyüme için yaygın olarak önemli bir katalizör görevi üstlenmektedir.

Kadın girişimciliği, atıl durumda olan işgücünü harekete geçirmekte ve istihdamı arttırmaktadır. Kadın girişimciler dünyadaki gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin sürdürülebilir ekonomik kalkınmasında önemli aktörlerden biridir. Bariz kazançlara rağmen, kadınlar her kıtada ticari mülkiyet ve ekonomik bağımsızlık konusunda erkeklerin gerisinde kalmaktadır. Bu durum ise devletlerin kadınlara sağlayacağı teşvik ve destekleri önemli hale getirmektedir.

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme Başkanlığı da (KOSGEB) kendi işini kurmak, yürütmek ve geliştirmek isteyen kadın girişimciler için çeşitli destek modelleri oluşturmuştur. KOSGEB destekleri; “Girişimcilik Destekleri”, “AR-GE, Teknolojik Üretim ve Yerleşime Destekleri”, “İşletme Geliştirme, Büyüme ve Uluslararasılaşma Destekleri”, “KOBİ Finansman Destekleri, Laboratuvar Hizmetleri”, “İŞGEM/TEKMER Destek Programı” ve “Rehberlik ve Danışmanlık Hizmetleri” desteklerinden oluşmaktadır. Bu destek başlıkları altında çok çeşitli destek modelleri mevcut olup, destek programına göre kadın girişimcilere hem destek miktarında, hem de destek süreçlerinde pozitif ayrımcılık yapılmaktadır.

2. Kadın girişimciliği kavramsal çerçeve

Türk dil Kurumu girişimciyi; “üretim için bir işe girişen, kalkışan kimse, müteşebbis” olarak tanımlamakta başka bir anlatımla girişimci, ticaret, sanayi vb. sektörlerde sermayesini koyarak girişimde bulunan kimseyi ifade etmektedir. Girişimci, çevresel fırsatları gözlemleyerek risk üstlenen ve yenilik yapan kişi olarak da ifade edilmektedir (Arslan ve Toksoy, 2017, s. 123). Bir girişimci genellikle “kendi küçük işini başlatan biri” olarak tanımlanır ve girişimciler ekonomideki en önemli oyuncular (Lee, 2015, s. 156). Bu kişinin kadın ya da erkek olması onun girişimci niteliğini değiştirmemekle birlikte kadın girişimciliği üzerinde daha fazla konuşma ihtiyacı olan bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır (Alp ve Aksoy, 2018, s. 215).

Girişimciliğin cinsiyeti olmamakla birlikte, kadın girişimciler ile erkek girişimciler arasındaki farkı ortaya koyabilmek için ayrı olarak incelenmesi gerekmektedir (İpçioğlu, 2011, s.100). Kadın girişimciliği şu şekilde tanımlanmaktadır (Kumkale, 2015, s. 21-22):

- Evin dışında bir yerde, kendi adına ve hesabına işyeri sahibi olan,
- Üretilen ya da pazarlanan mal ve hizmetin temini için özel sektör ya da kamu ile bizzat ilişki kuran,
- Mal ya da hizmetin üretimini ve pazarlamasını üstlenen,
- İş sahibi olarak başka kişilere de istihdam imkânı yaratan,
- İşletme de söz sahibi olan, kazancını yatırıma dönüştüren ya da gerekli harcamaları yapan ve işletmenin olası risklerini üstlenen kişi.

3. Kadınların girişimci olma nedenleri

Kadınları girişimci olmaya yönelten pek çok faktör bulunmaktadır. Bu faktörleri; kadınları dışsal olarak girişimci olmaya iten ve içsel olarak girişimciliğe çeken faktörler olarak iki grupta toplamak mümkündür. Kadınları girişimci olmaya iten faktörler şu şekilde sıralanmaktadır (Çeliköz, 2017, s.34; Özgül, 2019, s. 18-20); ekonomik açıdan zorunluluklar, aile gelirinin yetersiz oluşu ya da ek gelire ihtiyaç duyulması, aile içi yaşanan ölümler ya da boşanma gibi aile yapısını etkileyen olaylar, kötü çalışma koşullarının varlığı, mevcut işte yaşanan memnuniyetsizlikler, yoğun çalışma saatleri, ücretli istihdam olanaklarının azlığı veya başka çalışma seçeneklerinin olmaması, cinsiyete dayanan ücret farklılıkları, gelir eşitsizliği, geleneksel davranış kalıpları ya da önyargı ve tutumlar sebebiyle bazı iş kollarında erkek egemen istihdama öncelik verilmesi, mesleki ayrımcılık, cam tavan sendromu

(kadınların daha üst pozisyonlarına yükselmesini engelleyen davranışsal ve örgütsel ön yargılardan kaynaklandığı ifade edilen görünmez yapay engellerdir), terfi engellemeleri sonucu yaşanan hayal kırıklıkları.

Kadınları girişimci olmaya çeken faktörler ise; yeni bir şey yapma isteği, bağımsız olma fırsatını elde etmek, daha konforlu bir yaşam beklentisi, hırs, girişimcilik güdüsü, sosyal statü edinme isteği gibi kendini gerçekleştirme ihtiyacına yönelik faktörlerdir (Özgül, 2019, s. 17). Ayrıca devletin sağlamış olduğu teşvikler, aile veya yakın çevredeki başarılı rol modellerin varlığı kadınların girişimciliğe yönelmesinde pozitif etki yaratmakla birlikte, kendi işini kurma konusunda ekonomik olmayan faktörler kadınlarda erkeklere nazaran daha ön plana çıkmaktadır (Namal, 2018, s. 228-229).

Kadın girişimciler, erkeklerle karşılaştırıldığında kardan ziyade sosyal itibara daha çok önem vermektedir (Örtübey, 1993, s. 82). Küresel Girişimcilik Endeksi'nin1 (GEM) 2018 yılı raporuna göre Türkiye'de Tablo 1'den de görüleceği üzere, 18-64 yaşındaki erkeklerin %65,7'si, kadınların ise %66,5'i girişimciliğin toplumda saygınlığını artıracaklarını düşünmektedir. Aynı şekilde girişimciliği kariyer olarak nitelendirilen kadınların oranı erkeklerden fazladır. Buna rağmen kadınlar erkeklere kıyasla Türkiye'de iş kurmanın kolay olmadığını düşünmektedir.

Tablo 1

Cinsiyete Göre Girişimcilik Hakkındaki Değerlendirmeler

Girişimcilik Değerlendirmeler	Hakkındaki 18-64 yaş arasındaki erkek nüfus içinde erkek girişimi oranı (%)	18-64 yaş arasındaki kadın nüfus içinde kadın girişimci oranı (%)
Toplumda Saygınlık	65,70	66,50
Kariyer Seçeneği	78,60	83,00
Türkiye'de Yeni Bir İş Kurmak Kolaydır	34,50	23,00
Girişimcilik Sezgileri		
Bilgi Beceri	65,50	47,89
Fırsat Algısı	46,91	41,44
Başarısızlık Korkusu	29,79	38,49

Kaynak: Karadeniz, *Türkiye'de Girişimcilik ve Uluslararası Karşılaştırma 2018 Global Entrepreneurship Monitor (GEM)*, Yeditepe Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2019, 33.

Girişimcilik sezgileri değerlendirildiğinde; kadınlar iş kurma konusunda erkeklere kıyasla daha fazla başarısızlık korkusu yaşamaktadır. Tablo 1 incelendiğinde; girişimci olmak için gerekli bilgi ve beceriye sahip olduğunu ve gelecek altı ay içinde yeni bir iş kurmanın fırsat yaratacağını düşünen erkeklerin oranı kadınlara kıyasla daha fazladır. Bu durum erkeklerin kadınlardan daha cesaretli olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır.

Türkiye iş kurma cesareti açısından Avrupa ülkeleri ile karşılaştırıldığında; erkeklerde birinci kadınlarda ise Hollanda'dan sonra ikinci sırada olup, kadınların iş kurmadaki cesareti ve bilgi beceri açısından kendine güveni olmasına rağmen, girişimci olmak isteyen ya da niyeti olan kadınların oranı ve girişimci kadın sayısı diğer ülkelere nazaran azdır (Karadeniz, 2019, s. 34-35).

Kadınların girişimci olmasında, içsel faktörlerden ziyade dışsal faktörlerin etkin olduğunu ifade eden görüşler bulunmaktadır. Soysal'a göre, kadınlar daha özgürlükçü ve eşitlikçi değerleri benimsedikleri, kendilerine güvendikleri, piyasalarda aradıkları işleri bulabildikleri gibi faktörlerden ziyade ülkenin içinde bulunduğu makroekonomik koşulların hane halkı gelirinde oluşturduğu olumsuz

¹ On ülkenin ortaklığıyla hayata geçen ve 1999 yılında ilk araştırma sonuçları yayımlanmış olan GEM projesi günümüzde 112 ülkenin katılımıyla dünyanın en kapsamlı girişimcilik projesi haline gelmiştir. Başta Birleşmiş Milletler, Dünya Ekonomik Forumu, Dünya Bankası, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü gibi uluslararası kuruluşlara özel veri setleri, raporlar ve danışmanlık hizmetleri sağlayan Küresel Girişimcilik Monitörü (GEM) projesi, en güvenilir kaynaklardan biri olarak kabul edilir. Dünyanın en kapsamlı girişimcilik projesi olan GEM, KOSGEB'in başkanlığında, Yeditepe Üniversitesi'nin akademik desteği ve Halk Bankası'nın katkılarıyla yürütülmektedir

etkileri çabaları azaltmak için girişimciliğe yönelmektedir (Soysal, 2010, s. 94-95). Kamberidou'ya göre ise; gelişmekte olan ekonomiler, kadın girişimciliğinin sosyoekonomik faydalarını yoksulluktan kurtulmanın ve toplumsal cinsiyet düzenine meydan okurken aynı zamanda ekonomik büyümeye katkıda bulunmanın bir yolu olarak tanımakta ve odaklanmaktadır (Kamberidou, 2020, s. 2).

4. Kadın girişimcilerin karşılaştıkları engeller

Kadın girişimciler iş kurma fikirlerini hayata geçirirken ve kurdukları işleri yürütme aşamalarında birçok engel ile karşılaşmaktadırlar. Kadın girişimcilerin iş kurma aşamasında karşılaştıkları sorunları; iş kadınlığına geçiş aşamasında çevrenin olumsuz bakışı, deneyimsizlik ve bilgi eksikliği, sermaye yetersizliği ve teminindeki güçlükler, bürokratik engellerin varlığı, kalifiye personelin teminindeki güçlükler, sektörde tanınmamış olmak, ekonominin gidişatı ile ilgili yaşanan belirsizlikler, ailesel sorunların varlığı şeklinde sıralamak mümkündür (Çelik, 2018, s. 119).

Tablo 2'de istihdam edilenlerin işteki durum tercihlerine yer verilmiştir. Buna göre, kadınların %86,9'u işteki durumunu değiştirmek istememektedir. Ücretli, maaşlı veya yevmiyeli çalışanlar %13 dolaylarında kendi hesabına veya işveren olarak çalışmayı talep etmektedir. İşveren veya kendi hesabına çalışanlar ise daha yüksek oranlarda ücretli, maaşlı veya yevmiyeli olarak çalışmak istemektedir. Kadın girişimcilerin karşılaştıkları engellerin tercihlere yansıdığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Tablo 2

İstihdam Edilenlerin İşteki Durum Tercihleri (Nisan - Haziran, 2017)

Mevcut işteki durumu	Toplam	İşteki durum tercihi			Toplam	İşteki durum tercihi		
		İşteki durumunu değiştirmek istemiyor	Ücretli, maaşlı veya yevmiyeli olmak istiyor	Kendi hesabına veya işveren olmak istiyor		İşteki durumunu değiştirmek istemiyor	Ücretli, maaşlı veya yevmiyeli olmak istiyor	Kendi hesabına veya işveren olmak istiyor
Kadın	8904	7 737	253	914	100,0	86,9	2,8	10,3
Ücretli veya maaşlı	5 295	4 595	-	700	100,0	86,8	-	13,2
Yevmiyeli (Mevsimlik veya günübirlik işlerde çalışanlar)	290	250	-	39	100,0	86,5	-	13,5
İşveren	114	95	18	-	100,0	83,9	16,0	-
Kendi hesabına	838	603	235	-	100,0	72,0	28,0	-
Ücretsiz aile işçisi	2 369	2 194	-	175	100,0	92,6	-	7,4

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri.

Kadın girişimciler işlerini kurduktan sonra yürütürken de çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu sorunlar ise; yeni iş hayatlarındaki deneyimsizliği ve tecrübe eksiklikleri, aile ile işi bir arada yürütmenin getirdiği rol çatışmaları, sermaye yetersizliğinden kaynaklı ekonomik sorunların varlığı, vergi politikası ve sosyal güvenlik politikaları gibi işletmelerle ilgili mevzuatın karmaşıklığı ve bürokratik problemler, çalışanlar üzerinde otorite sağlanması konusundaki zorluklar, sektördeki erkek hâkimiyetinin baskınlığı ve kadın olmanın getirdiği sıkıntılar olarak sıralanmaktadır (Çelik, 2018, s. 70-75).

5. Türkiye'de kadın girişimciliğinin mevcut durumu

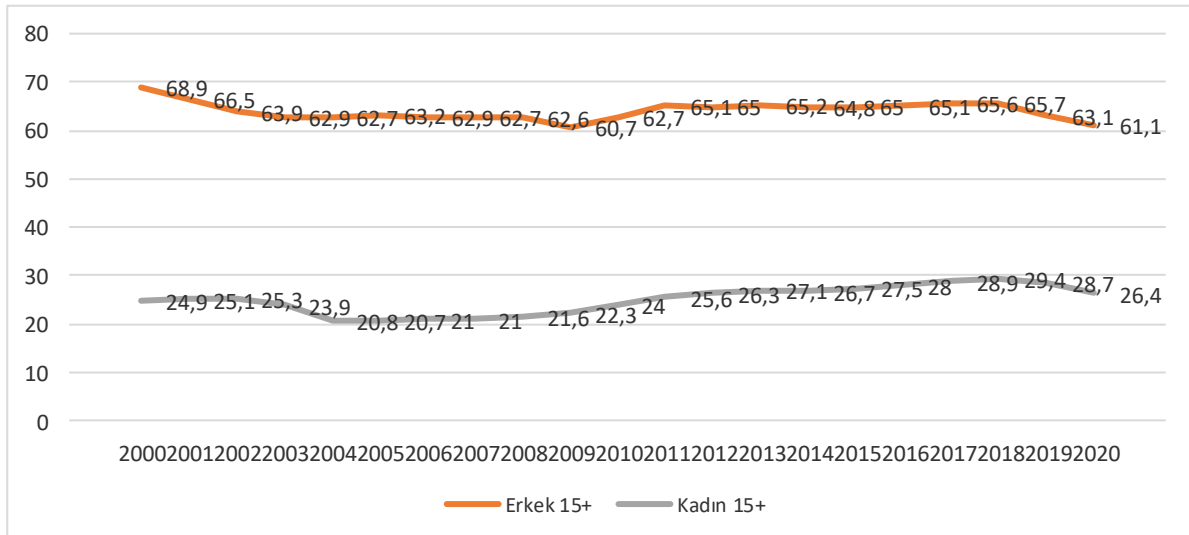
Sanayi Devrimi'ne kadar kadınlara biçilen rol baskın olarak ev veya el işi iken, sonraki zamanlarda kadınların toplumdaki yerinin belirlenmesi konusunda anlamlı değişiklikler söz konusu olmuştur (Nayir, 2008, s. 634). Kadın girişimciliğinin ortaya çıkışı ilk olarak 1970'li yıllara

rastlamaktadır. Bununla birlikte, kadın girişimciliği dünya genelinde 1980'lerden itibaren farklı disiplinlerin ilgisini çekmeye başlamıştır (Yetim, 2002, s. 81). Türkiye'de kadın girişimciliğine ilişkin gelişmeler 1980'ler itibariyle başlamıştır.

Türkiye'de kadın girişimcilere yönelik çalışmalarının yapılmasında, gelişmiş ülkelerle AB (Avrupa Birliği), BM (Birleşmiş Milletler) ve OECD (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü) gibi uluslararası kuruluşların kadın girişimciliğinin desteklenmesine ve teşvik edilmesine yönelik politikaları etkili olmuştur (Özgül, 2019, s. 25-26). Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde kadın girişimciliğine yönelik araştırmalar sınırlı düzeydedir. Kadın girişimciler hakkında nispeten az araştırma olmasının nedenlerinde biri de, insanların, erkek ve kadın girişimciler arasında başarılı olmak için gerçek bir fark olmadığına inandıkları yönündedir (Lee, 2015, s. 156). Bununla birlikte kadınların ekonomik faaliyetlere katılımları da sınırlı düzeyde olup, bu durum genellikle; aile içinde biçilen rol, bu rol kapsamındaki tercihler ve ataerkil aile yapılarıyla açıklanmaktadır (Soysal, 2010, s. 94).

Türkiye'de 2020 yılı ekim ayı işgücü istatistiklerine göre; 15 yaş üstü erkek nüfusu 31 milyon 154 bin, kadın nüfusu ise 31 milyon 781 bin olarak açıklanmıştır. Erkek nüfusunun 21 milyon 510 bini, kadın nüfusunun ise 9 milyon 942 bini iş gücünü oluşturmaktadır. İstihdam edilen erkek sayısı 19 milyon 046 bin iken, kadın sayısı ise 8 milyon 401 bin olarak gerçekleşmiştir. İş gücüne katılım oranı erkeklerde %69 iken bu oran kadınlarda %31,3 olarak gerçekleşmiştir. 15 ve daha yukarı yaştakilerde işsizlik oranı %12,7 seviyesinde olup, erkeklerde işsizlik oranı %11,5 iken kadınlarda ise %15,5 olarak hesaplanmıştır (TÜİK, 2020).

Şekil 1'de Türkiye'de yıllar itibariyle 15 yaş ve üzeri kadın ve erkeklerin istihdam oranları verilmektedir. Şekil 1 incelendiğinde; erkeklerin istihdam oranı ile kadınların istihdam oranı arasındaki farkın, 2000-2012 yılları arasında görece olarak istikrarlı bir seyir izleyerek %30'lar civarında gerçekleştiği, 2012 yılından sonra ise bu farkın %40'ın üzerine çıktığı görülmektedir. 2001 krizinin de etkisiyle kadınların istihdam oranı 2001-2006 yılları arasında her yıl azalmış, 2006-2014 yılları arasında ise düzenli olarak artmıştır. 2014 yılında yaşanan düşüşle birlikte yeniden artmaya başlayan kadınların istihdam edilme oranı, 2018 yılına gelindiğinde en yüksek %29,4'e çıkmış, sonrasında ise %26,4 seviyesine kadar düşmüştür. Tüm bu veriler birlikte değerlendirildiğinde; Türkiye'de her üç kadından yalnızca birinin istihdam edildiği, kadın istihdamının erkek istihdamına nazaran ortalama %45'in altında olduğu görülmektedir. Ayrıca TÜİK 2020 verilerine göre; tarım dışında çalışan kadınların, %67,9'unun ücretli veya yevmiyeli, %1,7'sinin işveren, %8,5'inin kendi hesabına, %21,9'unun ise ücretsiz aile işçisi olarak çalıştığı bildirilmektedir.



Şekil 1: Cinsiyete Göre İstihdam Oranları (%). Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri.

Türkiye'de yıllar itibariyle kadın istihdamı az da olsa artmış olmasına rağmen OECD ülkeleri ile karşılaştırıldığında en son sırada yer almaktadır (İKV, 2019, s.22). Aşağıda yer alan Tablo 3'te yaş,

iktisadi faaliyet kolu ve meslek grubuna göre kendi hesabına veya işveren olarak çalışanlar ile kadınların sayısı verilmiştir.

Tablo 3

İktisadi Faaliyet Kolu ve Meslek Grubuna Göre İstihdam Edilenler (Ekim, 2020)(Bin Kişi)

İşteki durum ve ekonomik faaliyet	Toplam Çalışan Sayısı	Kadın Çalışan Sayısı	%	Meslek Grubu	Toplam Çalışan Sayısı	Kadın Çalışan Sayısı
İşteki durum	27 447	8 401	100,0	Yöneticiler	1 526	284
Ücretli veya yevmiyeli işveren	19 260	5 803	69,1	Profesyonel meslek mensupları	3 323	1 534
Kendi hesabına	1 226	133	1,6	Teknisyenler, teknikerler ve yardımcı profesyonel meslek mensupları	1 739	505
Ücretsiz aile işçisi	4 407	740	8,8	Büro ve müşteri hizmetlerinde çalışan elemanlar	1 818	767
Ekonomik faaliyetler	2 553	1 725	20,5	Hizmet ve satış elemanları	5 211	1 723
Tarım	27 447	8 401	100,0	Nitelikli tarım, ormancılık ve su ürünlerinde çalışanlar	3 628	1 249
Sanayi	4 835	1 983	23,6	Sanatkarlar ve ilgili işlerde çalışanlar	3 594	430
İnşaat	5 584	1 318	15,7	Tesis ve makine operatörleri ve montajcılar	2 474	266
Hizmetler	1 748	64	0,8	Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar	4 134	1 643
	15 279	5 036	59,9			

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri.

Tablo 3'e göre, kendi hesabına veya işveren olarak toplamda 5 milyon 633bin olan çalışan sayısının sadece 873 bininin kadın olduğu görülmektedir. İşveren ve kendi hesabına çalışan kadınların toplam çalışan kadınlar içindeki oranı %10,4'tür. İktisadi faaliyet kolu olarak kadınlar en çok hizmet sektöründe çalışmaktadır. Bunu tarım ve sanayi sektörü takip etmektedir. Ayrıca kadınların %70'e yakını ücretli veya yevmiyeli olarak çalıştırılmaktadır.

Meslek grubu açısından incelendiğinde ise, kadınlar en çok hizmet işlerinde ve satış elemanı olarak çalıştırılmaktadır. Kadınların büyük bir oranı da nitelik gerektirmeyen işlerde çalıştırılmaktadır. Kadınlar en az tesis ve makine operatörü ve montajcı olarak görev yapmaktadır. Burada göze çarpan husus ise kadınların yönetici olarak ikinci en düşük sayıda çalışması olarak yorumlanmaktadır. Toplamda 1.526 bin kişinin yönetici olduğu Türkiye'de, kadınların sadece 284biniyönetici pozisyonundadır.

Türkiye'deki girişimcilik oranları incelendiğinde; Niyetli Girişimci² olan kadınların oranı %26 iken bu oran erkeklerde %44,9'dur. Gelecek üç yıl içinde girişimcilik faaliyetinde bulunma niyeti olan erkeklerin oranının kadınlara göre 1,8 kat daha fazla olduğu göze çarpmaktadır. Bununla birlikte, Türkiye'de, niyetli girişimcilik oranı ile Avrupa ülkeleri arasında birinci sırada olup, Avrupa'da her yedi kişiden biri, Çin ve ABD'de her altı kişiden biri, Brezilya'da her dört kişiden biri girişimciliğe niyetliken, Türkiye'de her üç kişiden biri niyetli girişimci durumundadır (Karadeniz, 2019, s. 15).

² Niyetli Girişimciler: Gelecekte iş kurmak isteyenleri (önümüzdeki üç yıl içinde) tanımlamaktadır.

Tablo 4
Girişimcilik Oranları

Girişimcilik Oranları	18-64 yaş arasındaki erkek nüfus içinde erkek girişimci oranı (%)	18-64 yaş arasındaki kadın nüfus içinde kadın girişimci oranı (%)
Niyetli Girişimciler	44,9	26,00
Kuruluş Aşamasındaki Girişimciler	10,10	4,60
Yeni Bir İşin Sahibi Olan Girişimciler	10,70	3,50
Erken Dönem Girişimciler	19,96	8,39
Kurumsallaşmış Girişimciler	4,70	1,50

Kaynak: Karadeniz, *a.g.e.*, 33.

Erken Dönem Girişimcilik Faaliyeti; Kuruluş Aşamasındaki Girişimciler³ ile Yeni Bir İşin Sahibi Olan Girişimcilerin⁴ toplamından oluşmakta olup, Tablo 4'ten de görüleceği üzere Türkiye'de erken dönem erkek girişimcilerin oranı %19,965, kadın girişimcilerin oranı ise %8,39 olarak gerçekleşmiştir (Karadeniz, 2019, s.34). Bir başka deyişle, 18-64 yaş arasındaki her 100 erkekten yaklaşık 20'si erken dönem girişimci, her 100 kadından yaklaşık 8'i ise kadın girişimci olup, Türkiye'de her 10 kadın girişimciye karşın, yaklaşık 24 erkek girişimci bulunmaktadır (Karadeniz, 2019, s. 34). Türkiye'deki kurumsallaşmış kadın girişimcilerin oranı ise sadece %1,5'tür. Türkiye'de kadınların erkek meslektaşlarına göre girişimci olma olasılığı daha düşüktür.

Türkiye'de kadın girişimcilerin mevcut durumunu etkileyen en önemli unsur kadın girişimcilere yönelik politikalar olup sonraki bölümlerde anlatılacaktır.

6. Kadın girişimcilere yönelik politikalar: Almanya, İngiltere ve ABD

Kadınların bir iş kurması ve sürdürmesi için kadın girişimcilere yönelik politikalara ihtiyaç duyulmaktadır. Birçok ülkede kadınların girişimciliği teşvik edilmektedir. Avrupa Birliği'nin ekonomik anlamda en etkili ülkelerinden olan Almanya'da 2019 yılı erkeklerin işgücüne katılma oranı %83,5 iken kadınlarda bu oran %74,9'dur (OECD, İşgücü İstatistikleri). İşletme sahibi olan kadınların oranı ise; %25,7'dir. Almanya'da girişimcilere kuruluş aşamasından büyüme aşamasına kadar çok çeşitli ve nitelikli destekler verilmekte ve bu konuda da Federal Ekonomi ve Enerji Bakanlığı (BMWi) önemli görevler üstlenmektedir. Kadınların yönetim pozisyonlarındaki oranını iyileştirmeye yönelik olarak 1 Mayıs 2015 tarihinde özel ve kamu sektörlerinde yönetici kadrolarına kadın ve erkeklerin eşit katılımına ilişkin yasa (FüPoG) yürürlüğe girmiş ve bu yönde önemli bir ilk adım atılmıştır. Buna göre Almanya'da şirket yönetim kurullarının en az %30'unda kadınların bulunması siyasi bir hedeftir. Bu kapsamda ayrıca "WOMEN şirketi" girişimi ile 200'ün üzerinde "model girişimci" desteklenmekte ve girişimciliğin kariyer bir meslek olduğu konusunda çekici kılabilmek için okullarda ve üniversitelerde önemli kadın rol modelleri sunulmaktadır. Ülke çapındaki kadın girişim ajansı" ile özellikle kadın kurucuları ağlar ve mentorluk programları aracılığıyla desteklenmekte, sosyal medya kampanyası #femalestartups ile başlangıç alanındaki kadın oranının nasıl artırılacağına dair fikirler toplanmakta, özellikle kız öğrencilerine yönelik olan ve bağımsız olmaları için onlara ilham vermesi gereken önlemler ve teklifler planlanmaktadır (BMWi, 2020, s.3). Almanya'da ayrıca Alman Yatırım Bankası, Federal İş Ajansı gibi kuruluşlar çeşitli eyalet yönetimleri ve mesleki kuruluşlarca girişimciler desteklenmektedir.

İngiltere'nin 2019 yılı kadınların işgücüne katılım oranı incelendiğinde; bu oranın %74,4 olduğu görülmektedir. Erkeklerde ise bu oran %83,2 olarak gerçekleşmiştir. İngiltere'de işletme sahibi kadınların oranı ise %27,9'dur. İngiltere'de girişimcilere; İngiltere İş Bankası (British Business Bank), İş Enerji ve Endüstriyel Strateji Bölümü – Department for Business, Energy&Industrial Strategy

³ Kuruluş Aşamasındaki Girişimciler; Yeni bir iş başlatmak için adım atmış, fakat üç aydan uzun süredir maaş ve ücret ödemiş olanları başka bir anlatımla yapmayı düşündükleri bir iş için son bir senedir para biriktirmeye başlayan, yer arayan, kadro oluşturan ve iş planı üzerinde çalışan girişimcileri ifade etmektedir

⁴ Yeni Bir İşin Sahibi Olan Girişimciler:3 ilâ 42 ay arası bir süredir faaliyette olan girişimcileri kastetmektedir.

⁵ Erken Dönem Girişimcilik Faaliyeti oranı, başlangıç aşamasındaki ve yeni iş sahibi girişimcilerin birleştirilmiş oranlarından daha azdır çünkü her iki gruptaki girişimciler bir defa sayılmaktadır.

(BEIS), Hazine - Her Majesty's Treasury, Dijital, Kültür, Medya ve Spor Dairesi – Department for Digital, Culture, Media & Sport (DCMS), Bölgesel Kalkınma Ajansları - Regional Development Agencies (RDAs) ve İngiltere'nin Kamu Web Sitesi "gov.uk" aracılığı ile çeşitli hibe ve destekler sağlanmaktadır. Ayrıca İngiltere hükümeti, kadın girişimci sayısını 2030 yılına kadar 600.000 kadar artırmayı taahhüt etmiştir. SME Challenger Bank Tide, 2023'ün sonuna kadar İngiltere ekonomisine 100.000 kadın liderliğindeki girişimciyi kazandıracığını taahhüt etmiştir. HM Hazine, "Kadınlara Yatırım" adlı yeni bir yasa üzerinde çalışmakta ve bu kapsamda, kadın işletme sahiplerine finansman sağlama yöntemlerini iyileştirmeyi hedeflemektedir. Hükümetin Eşitlik Ofisi de baharda cinsiyete dayalı engelleri ve olası çözümleri belirleyen bir cinsiyet eşitliği ve ekonomik güçlendirme stratejisi yayınlayacağını açıklamıştır (Jordan, 2019).

Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) kadınların işgücüne katılma oranı 2019 yılı için %68,9 olarak gerçekleşmiştir. Kadınların işletme sahiplik oranı ise %35,1'dir. ABD kadın girişimciler için en iyi ülkelerden biri konumundadır. ABD'de yapılan bir araştırmaya göre her üç kadından biri özerklik kazanmak ve kendi patronu olmak amacıyla bir iş kurma planları olduğunu ifade etmiştir (Barret, 2020, s. 1). Kadınlar için destek ağları, liderlikte kadınların daha fazla temsil edilmesi, genç yaşta kızlara girişimcilik becerileri öğretilmekte ayrıca kadın girişimcilere yönelik çok fazla küçük işletme hibesi ve programları bulunmaktadır (Lesonsky, 2020)

7. Türkiye'de kadın girişimcilere yönelik politikalar

ILO verileri kapsamında 2015, 2016 ve 2017 yıllarında OECD ülkeleri ile karşılaştırıldığında Türkiye kadınların iş gücüne katılım oranı bakımından en alt sırada yer almaktadır (İKV, 2019, s.1). OECD 2019 yılı verilerine göre Türkiye'de erkeklerin işgücüne katılma oranı %78,2 iken, bu oran kadınlarda %38,7'dir. Dünya Bankası'nın Girişimcilik Araştırması'nda kesin ve en güncel sayılar bilinmemekle birlikte Türkiye'de şirket sahibi kadınların oranının %25,4 olduğu ifade edilmektedir (Uyar, 2018). Mastercard Kadın Girişimciler Endeksine göre; kadınların işletme sahiplik oranı %8,5 ile Türkiye kadın girişimci oranının en düşük olduğu ülkeler arasında yer almaktadır.

Türkiye'nin ekonomik olarak büyümesi ve kalkınması için kadınların iş gücüne katılımının artırılması önemli bir politika olarak değerlendirilmektedir. Yapılan tahminlere göre, 2025 itibarıyla Türkiye'deki kadınların iş gücüne katılım oranı OECD ortalaması olan %63'e çıkması durumunda, ülke GSYH'sinin %20 yani ortalama olarak 200-250 milyar dolar dolaylarında artabileceği ifade edilmektedir (İKV, 2019, s. 14). Hükümetler girişimciliği geliştirmek için ekonomi politikaları ve maliye politikasının önemli araçlarından biri olan teşvik politikaları ile girişimcilerin tespiti, teşviki ve eğitilmesi, finansal ve teknik açıdan desteklenmesi ve devamlılıklarını sürdürebilmesine yönelik elverişli bir ortamın yaratılması şeklinde müdahalelerde bulunmaktadır (Duran, 2018, s. 69-70). Türkiye'de kadın girişimcilere yönelik teşvik politikalarına aşağıda yer verilmektedir.

7.1. On birinci kalkınma planı

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin ilk kalkınma planı olan On Birinci Kalkınma Planı 2019-2023 dönemini kapsayacak şekilde hazırlanmıştır. Plan'da, kadınların eğitim düzeylerinin artmasına rağmen düşük nitelikli, kayıt dışı ve ücretsiz aile işçiliği şeklindeki kadın işgücü oranı yüksekliğinin sürdüğü ve kadınların işgücüne katılımının gerilediği ifade edilmektedir. Kadınların iş gücüne daha yüksek oranlarda katılmasının, hane halkı gelirlerini artıracığı, tasarrufları doğrudan etkileyeceği ve yatırımlara yönelik finansman imkânlarını geliştireceği vurgulanmaktadır. Bu kapsamda, işgücü piyasasının esnekliğini geliştiren düzenlemelerin yapılacağı, çocuk bakım hizmetlerinin artırılacağı, eğitim olanaklarının sağlanacağı ve istihdam odaklı politikalarla kadınların işgücü piyasasına konu yetkinliklerinin geliştireceği ve iş hayatına daha yoğun katılımlarının destekleneceği ifade edilmektedir. Plan dönemi kapsamında, yıllık ortalama %2,8 oranında artış ile, 4,3 milyonluk ek istihdam yaratılması planlanmış olmakla birlikte, özellikle kadınların iş hayatına katılımının artırılmasının sağlanacağı ve bu sayede işgücüne katılım oranının da %56,46 seviyesine yükseleceği

⁶ 2018 yılında işgücüne katılma oranı %53,2 olarak açıklanmıştır. 2019 Kasım ayı itibarıyla %52,5 olarak gerçekleşmiştir. 2018 yılı kadınların iş gücüne katılma oranı %34,2'dir.

öngörülmektedir. 2018 yılında %34,2 olan kadınların iş gücüne katılma oranının 2023 itibariyle %38,5'e, %29,4 olan istihdam oranının ise %39' a çıkarılması planlanmaktadır.

Kadın girişimcilere yönelik olarak Plan dönemindeki politikalar şunlardır:

- “Kadınların ekonomik faaliyetlerinin geliştirilmesi için kadın girişimcilere iş geliştirme süreçlerinde danışmanlık ve rehberlik hizmeti sunulacak, bu alandaki desteklerde kadınlara öncelik verilecektir.
- Kadınların internet sitesi, portal, aplikasyon gibi dijital ortamlardaki ekonomik faaliyetlerinin geliştirilmesini hedefleyen mekanizmalar oluşturulacak ve kadın girişimcilerin e-ticarette güçlenmelerini sağlamaya yönelik eğitim programları ve seminerler düzenlenecektir.
- Kadınlar tarafından kurulan kooperatiflere yönelik; eğitim, girişimcilik ve danışmanlık gibi alanlarda sunulan destekler yaygınlaştırılacak ve gerekli hukuki düzenlemeler yapılmak suretiyle kadınların kooperatif kurmaları kolaylaştırılacaktır.
- Kadının ekonomik yaşama etkin katılımının artırılması konusunda illerin farklı işgücü ihtiyaçları göz önünde bulundurularak, eğitim, staj, işbaşı eğitimi gibi uygulamaların etkin olarak devam etmesi sağlanacaktır.
- Kadınların özel sektörde yönetim ve karar organlarında daha yüksek oranda yer almalarını sağlayacak, farkındalık artırıcı ve teşvik edici yöntemler uygulanacaktır
- Kırsal kesimde kadın girişimciliğinin artmasına yönelik destek mekanizmaları sağlanacaktır.
- Kadınların dijital okuryazarlık eğitimlerine katılımları artırılacaktır.
- Kadınların ekonomik ve sosyal hayatta güçlenmelerine yönelik araştırmalar yapılacak, projeler yürütülecek, eğitimler verilecektir.
- İşgücü piyasasının değişen ihtiyaçları çerçevesinde yeni gelişen meslek alanları göz önünde bulundurularak kız çocuklarının fen, teknoloji, mühendislik, matematik alanlarındaki mesleklere yönlendirilmesi için çalışmalar yürütülecektir.”

On Birinci Kalkınma Planı kadınların işgücüne teşvik edilmesinin öncelikler arasında olduğunu belirtmektedir. Yukarıda yer alan politikalar kapsamında 2018 yılı için %17,8 olan kendi hesabına çalışanlar içindeki kadınların oranının 2023 yılı itibariyle %20'ye, %8,7 olan işveren olarak çalışanlar içindeki kadınların oranının ise %10'a çıkarılması planlanmaktadır.

7.2. Ulusal istihdam stratejisi belgesi (UİS)

Ulusal İstihdam Stratejisi Belgesi (UİS), 2014 - 2023 dönemini kapsayacak şekilde işgücü piyasasının ihtiyaçlarını, sorunlarını ve beklentilerini dikkate almak amacıyla Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü koordinatörlüğünde hazırlanmıştır. UİS'in temel hedefleri; 2023 yılı itibarıyla işsizlik oranını % 5 düzeylerine indirmek, istihdam oranını % 55 düzeyine yükseltmek ve tarım dışı sektörde kayıt dışı istihdam oranını % 15'in altına düşürmektir. Temel politika eksenlerini; eğitim-istihdam ilişkisini güçlendirmek, işgücü piyasasında güvence ve esneklik sağlamak, özel politika gerektiren grupların istihdamını artırmak, istihdam-sosyal koruma ilişkisini güçlendirmek olarak belirlemiştir.

UİS kadın girişimcileri, özel politika gerektiren grupların istihdamının artırılması ekseninde ele almıştır. UİS özel politika gerektiren grupların içerisinde, kadınların çok önemli bir yere sahip olduğunu vurgulamıştır. UİS kapsamında kadın girişimcilere yönelik politikalara Tablo 5'te yer verilmiştir.

Tablo 5

Özel Politika Gerektiren Grupların İstihdamının Artırılması

Tedbir	Açıklama
Bölgesel bazda kadın girişimcilik alanları belirlenerek, verilecek desteklerle kadın girişimciliğinin özendirilmesine yönelik tedbirler alınacaktır.	Kadın girişimciliğinin geleneksel sektörlerle sınırlandırılmayıp mevcut kadın girişimci potansiyelinden çağın gereklerine uygun olarak etkin bir şekilde yararlanması sağlanacaktır. Kadın girişimciliğinin desteklenmesi amacıyla girişimcilik eğitimleri, kooperatifleşme ve mikro kredi uygulamalarının geliştirilmesi sağlanacaktır.

Kadın girişimciliği desteklenecektir.	Başta tarım sektöründe çalışan kadınlar olmak üzere kadın girişimciliğini desteklemek amacıyla eğitimler verilecek, eğitim ayağı, mali kaynaklara erişim hakkında bilgilendirme ve yönlendirme hizmetleri ile desteklenecektir
---------------------------------------	--

Kaynak: 2014-2023 Ulusal İstihdam Stratejisi.

Tablo 5'ten de anlaşılacağı üzere, kadın girişimcilerin destekleneceği, girişimcilik eğitimleri, kooperatifleşme ve mikro kredi uygulamalarının geliştirileceği vurgulanmaktadır. Bu tedbirlerin, kadınların işgücüne katılım oranı ile istihdamı artıracak beklenmekte olup, böylelikle kayıt dışı istihdam ile de mücadele edilecektir.

7.3. Kadının güçlenmesi strateji belgesi ve eylem planı (2018-2023)

Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2018-2023), Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı koordinatörlüğünde kamu kurum ve kuruluşlarının, yerel yönetimlerin, üniversitelerin, sivil toplum kuruluşlarının, meslek kuruluşlarının, özel sektörün ve ilgili diğer kuruluşların kadınları güçlendirmek için yapacakları çalışmaları içeren bir doküman olarak hazırlanmış olup, beş temel politika eksenine (eğitim, sağlık, ekonomi, karar alma mekanizmalarına katılım, medya) esas alınarak düzenlenmiştir (T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2018).

Tablo 6

Kadının Güçlenmesi Eylem Planı 2018-2023

Faaliyetler	Performans Göstergesi	Açıklama
Strateji 3: Kadınların ekonomik konumunun güçlenmesi ve başta ücretsiz aile işçiliği olmak üzere kayıt dışılıkla mücadeleye yönelik ekonomik ve sosyal politikaların geliştirilmesi		
3.7. Kadın kooperatiflerinin güçlendirilmesine yönelik çalışmalar artırılarak devam edecektir.	-Desteklenen kadın kooperatifi sayısı -Kooperatif ortağı kadın sayısı -Eğitim faaliyetlerden yararlanan kadın sayısı	Kadın girişimciler tarafından kurulan tarımsal kalkınma kooperatifleri ile üretim ve işletme kooperatiflerine yönelik; eğitim, girişimcilik ve danışmanlık gibi alanlarda sunulan destekler daha da yaygınlaştırılacaktır. Başta yerel yönetimlerle olmak üzere üretilen ürünlerin pazarlanmasına yönelik işbirliği çalışmaları yürütülecektir.
Strateji 5: Kadın girişimciliğinin geliştirilmesi ve özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılmasını yaygınlaştırarak kadınların ekonomik konumlarının güçlenmesinin sağlanması		
5.1. Teknoloji Geliştirme Bölgelerinde başta kuluçka merkezleri olmak üzere kadın girişimciler özelinde çalışmalar yapılacaktır.	-Desteklenen kadın girişimci sayısı	Teknoloji Geliştirme Bölgelerinde, kadınlara yönelik başta patent konusunda olmak üzere farkındalık yaratmak için bilinçlendirme çalışmaları artırılacak, mevcut teşvik ve ödül mekanizmalarının duyurulmasına yönelik çalışmalar yapılacaktır.
5.2. Bilgi ve iletişim teknolojileri alanında verilen desteklerde kadınlara öncelik verilmesi sağlanacaktır.	-Desteklenen kadın girişimci sayısı	Bilgi ve iletişim teknolojileri alanında KOSGEB tarafından yapılacak destek çağrılarında kadınlara öncelik verilmesi sağlanacaktır.
5.3. Kadın girişimcilerin e-ticarette güçlenmelerini sağlamaya yönelik eğitim programları ve seminerler düzenlenecektir.	- Düzenlenecek eğitim programı ve seminer sayısı	Girişimcilik alanında faaliyet gösteren ve potansiyel taşıyan kadınların e-ticaretin sunduğu imkânlardan yararlanarak ulusal ve uluslararası pazarlara erişimlerini sağlamaya yönelik eğitimler ve seminerler düzenlenecektir.

5.4. Kadın girişimcilere iş geliştirme süreçlerinde danışmanlık ve rehberlik hizmeti verecek etkin bir sistem kurulması sağlanacaktır.	-Danışmanlık ve rehberlik hizmeti verecek sistemin kurulması -Danışmanlık ve rehberlik hizmeti verilen kadın sayısı	Sistem; Kadın girişimcilerin iş geliştirmelerine yönelik ihtiyaçlarını belirleyen danışmanlık ve rehberlik hizmetlerini kapsayacaktır.
5.5. Kadınlar arasında girişimcilik kültürünün geliştirilmesi amacıyla bilinçlendirme çalışmaları yapılacaktır.	-Film ve belgesellerin hazırlanması ve yayınlanması -Basılan/dağıtılan afiş /broşür vb. materyal sayısı -Düzenlenecek konferans sayısı	Kadınlar için girişimcilik konusundaki destek mekanizmaları hakkında bilgi paylaşımı toplantıları, spot filmler, belgeseller, broşür, afiş vb. basılı ve görsel materyaller hazırlanacak ve kadınların bilgi sahibi olması sağlanacaktır.
5.6. Kadın girişimcilerin devlet tarafından verilen desteklere ulaşmasını kolaylaştıracak bir sistem oluşturulacaktır.	-Sistemin kurulması -Kurulan sistemden yararlanan kadın sayısı	Sistem, girişimcilik konusunda kadınlara yönelik desteklerin daha etkin bir şekilde kullanılabilmesini temin etmek üzere bütüncül bir yapıda ve kullanıcı dostu olarak yapılandırılacaktır.
5.7. Bölgesel Kalkınma Ajanslarının kadın girişimciliğini destekleyen programlara ve projelere öncelik vermesi sağlanacaktır.	-Kadın girişimciliği alanında desteklenen proje sayısı	Kamu, özel sektör ve STK'larla işbirliğinde; yerel dinamikler gözetilerek başta küçük ölçekli çalışan kadın girişimciler olmak üzere kadın girişimciliği projeler yoluyla desteklenecektir.

Strateji 6: Özel politika gerektiren kadınların ekonomik hayata katılmaları konusunda çalışmaların artırılması

6.2. Kırsal kesim kadınlarını güçlendirmeye yönelik çalışmalara öncelik verilecektir.	-Yürütülen Proje Sayısı -Projelerle ulaşılan kadın sayısı	Kırsal alanda yaşayan kadınların meslek edindirme kurslarından faydalanma oranlarını, istihdamını ve girişimciliğini artırıcı, çalışma koşullarını iyileştirici modellerinin oluşturulmasında başta özel sektör olmak üzere işbirliği içinde projeler yürütülecektir.
6.3. Tarıma dayalı iş kollarında, özellikle teknolojik imkânlardan ve gelişmelerden yararlanarak kadın girişimciliğinin özendirilmesi sağlanacaktır.	-Etkinlik sayısı -Ulaşılan kadın sayısı	Tarım sektöründe çalışan kadınların, teknolojik gelişmelerden yararlanarak girişimciliğe yönelik bilgi, yetenek ve imkânları geliştirilip, tarımsal alanda güçlenmeleri sağlanacaktır.

Kaynak: T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Kadının Güçlenmesi Eylem Planı 2018-2023, 44-51.

Kadının Güçlenmesi Eylem Planı'nın "Ekonomi" başlığı altında yer alan stratejilere ve faaliyetlere yukarıda yer alan Tablo 6'da yer verilmiştir. Bu stratejiler kapsamında yapılacak olan faaliyetlerin temel amacının; kadınların çalışma hayatının her alanında tam ve etkin bir şekilde katılımının sağlanması ve değişen işgücü piyasasının dinamikleri istikametinde ekonomik hayatta söz sahibi olunmasını temin etmek olduğu ifade edilmiştir.

8. Kadın girişimciliğini destekleyen başlıca kuruluşlar

Ülkemizde kadın istihdamının artırılması politikasının önemli unsurlarından olan kadın girişimciliğini teşvik etmek için çeşitli kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları (STK) ve uluslararası kuruluşlar tarafından destek modelleri geliştirilmiştir.

Tablo 7**Kadın Girişimcileri Destekleyen Başlıca Kuruluşlar**

Kamu Kurum ve Kuruluşları	Sivil Toplum Kuruluşları (STK)	Uluslararası Kuruluşlar
Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB)	Türkiye Kadın Girişimciler Derneği (KAGİDER)	Dünya Bankası
Kalkınma Ajansları	Kadın Emekini Değerlendirme Vakfı (KEDV)	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)
Türkiye İş Kurumu (İŞKUR)	Kadınlarla Dayanışma Vakfı (KADAV)	Avrupa Birliği “İşletmelerin ve KOBİ’lerin Rekabet Edebilirliği Programı” (COSME)
Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu(TKDK)	Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayi Tesisi Vakfı (MEKSA)	
Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK)	TOBB Kadın Girişimciler Kurulu	
Ticaret Bakanlığı	Avrupa Birliği Türkiye İş Geliştirme Merkezleri Ağı (ABİGEM)	
Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı	Girişimci İş Kadınları Derneği (ANGİKAD)	
Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV)	
Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM)	Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Birlikleri Merkezi Birliği (TESKOMB)	
İl Özel İdarelerinin Kadınlara Yönelik Mikro Kredi Uygulamaları		

Kaynak: İnternet taraması yapılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

Tablo 7’de kadın girişimcilerin teşviki ve desteklenmesine dair politikaların sonucu olan ve kadın girişimcilere destek veren çeşitli kuruluşlara yer verilmiş olup, çalışmanın esas konusu olan KOSGEB’in kadın girişimcilere sağladığı destekler bir sonraki bölümde anlatılacaktır.

9. KOSGEB girişimcilik destekleri

On Birinci Kalkınma Planı ve diğer Strateji Belgelerinde temel amaç; kadın girişimcileri sayı ve nitelik itibariyle artırarak gerek kadınların iş hayatına aktif olarak katılımının teşviki gerekse ülke ekonomisine olumlu katkıları yönünden destekleyecek politikalar üretmektir. Bu kapsamda önceki bölümde de anlatıldığı üzere çeşitli kurum ve kuruluşlar aracılığıyla, kadınlara yönelik destekleme mekanizmaları, kredi olanakları, eğitimler sunulmakta ve istihdamı artırıcı projeler üretilmektedir. KOSGEB İdaresi Başkanlığı da, devletin üstlenmiş olduğu istihdamı artırıcı politikaların hayata geçirilmesinde ve özel politika gerektiren grupların desteklenmesinde önemli rolü bulunan kamu kurumlarından birisidir.

“Bir iş fikrine dayalı olarak kendi işini kurmak isteyen gerçek kişiler” olarak tanımladığı girişimciler için KOSGEB “Girişimcilik Destekleri” başlığı altında üç adet destek programı sunmaktadır. Bu programlar aşağıda detaylı olarak anlatılacağı üzere; Geleneksel Girişimci Destek Programı, İleri Girişimci Destek Programı ve İş Planı Ödülü Destek Programıdır.

Geleneksel ve ileri girişimcilik programlarının temel amacı; girişimcilerin kurduğu yeni işletmelerin hayatta kalma oranının artırılmasıdır. İş planı ödülü destek programında ise amaç; girişimcilerin iş kurma ve yürütme konularında teşvik edilmesi için girişimcilik konulu yarışmalar sonucu başarılı bulunan iş planlarının/iş modellerinin/iş fikirlerinin ödüllendirilerek hayata geçirilmesini sağlamaktır. Geleneksel ve ileri girişimci programında çeşitli destek unsurları

kapsamında 24 ay devam eden ve şartları taşıyan herkese yönelik bir destekleme süreci mevcut iken, iş planı ödülü destek programında ise tek seferliğe mahsus yarışma sonucu ilk üç dereceye girenler desteklenmektedir. Bu kapsamda bu çalışmada, geleneksel ve ileri girişimcilik destek programları anlatılacaktır.

9.1. Geleneksel ve ileri girişimci programları ortak hükümler

Geleneksel ve ileri girişimci programlarından faydalanmak için; kadın girişimcilerin işletmelerini kurmadan önce KOSGEB Girişimcilik Eğitimi Katılım Belgesi almış olmaları gerekmektedir. KOSGEB Girişimcilik Eğitimi, bir iş modeli kapsamında kendi işini kurma niyetinde olan girişimcilerin kurmayı düşündükleri işletmelerinin başarı düzeylerini artırmaya yönelik düzenlenen eğitim programı olarak ifade edilebilir. Online olarak herkesin katılımına açık ve ücretsiz olan eğitimi alabilmek için, e-devlet şifresi ile girişimcilik eğitimlerine giriş yapılması gerekmektedir. Bununla birlikte, başvuru yapılacak destek programı türüne göre ilgili eğitimin tamamlanması istenmektedir. Örneğin; ileri girişimci destek programına başvuru yapılacaksa ileri girişimci eğitiminin tamamlanması gerekmektedir.

İlgili eğitimin tamamlanmasını müteakip Katılım Belgesi sistem üzerinden verilmekte olup, bu belgenin alındığı tarihten sonra işletmenin kurulmalıdır. Örneğin; geleneksel/ileri girişimci destek programına başvuru yapacak bir girişimcinin geleneksel/ileri girişimci eğitiminin tamamlanma tarihi 25.03.2020 ise, işletmesini kurabileceği en erken tarih 26.03.2020'dir. Girişimci destek programına başvurmadan önce, başvurmayı düşündüğü tarih itibari ile son bir yıl içerisinde işletmesini kurması gerekmektedir. Ayrıca girişimci, kuruluş tarihi itibari ile son üç yıl içerisinde, başvuruda bulunduğu işletmesi dışında, gerçek kişi statüsünde bir işletmesinin bulunmaması veyahut tüzel kişi statüsündeki herhangi bir işletmede %30 ve üzerinde ortaklığının olmaması gerekmektedir.

Kurulacak işin bulunduğu sektörün (NACE kodu ile belirlenir) KOSGEB tarafından desteklenen sektörler arasında yer alması gerekmektedir. Desteklenen sektörler kurumsal web sayfasında yer almaktadır. Genel anlamda bu sektörler imalat, hizmet ve ticaret olup, tarım, hayvancılık, sağlık, eğitim gibi alanlar KOSGEB tarafından desteklenmemektedir. İşletmenin, Türk Ticaret Kanununda tanımlı gerçek kişi (şahıs şirketi) veya sermaye şirketi (Anonim, limited ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler) statüsünde kurulmuş olması gerekmekte olup, Adi Ortaklıklar desteklenmemektedir. Bununla birlikte, girişimcinin program başvurusunda bulunduğu işletmedeki kurucu ortak payının en az %50 olması beklenmekte olup, program süresince girişimcinin ortaklık payının %50'nin altına düşmemesi gerekmektedir.

Destek programı süresi içinde, işletmenin devredilmesi veya başka bir işletmeyle birleşmesi durumunda bu husus uygulama birimince değerlendirilmekte ve destek programının devamına ya da sonlandırılmasına karar verilmektedir. Yine bu süre zarfında işletmenin tasfiyesi başlarsa veya kapanırsa destek programı sonlandırılmaktadır. İşletme kurulduğu tarihinden itibaren bir yılı dolmadan kapanırsa, geri ödemesiz destekler ödeme tarihinden itibaren işleyecek yasal faizi ile birlikte tahsil edilmektedir. İşletme, kurulup bir yılını tamamladıktan sonra tasfiyesi başlar veya kapanırsa yapılan destek ödemeleri geri alınmamaktadır.

9.2. Geleneksel girişimci destek programı

Geleneksel Girişimci Destek Programı ile girişimcilerin kurduğu yeni işletmelerin hayatta kalma oranının artırılması amaçlanmaktadır. Destek programı kapsamında kuruluş desteği, performans desteği ve sertifika desteği sağlanmaktadır. Destek programının süresi, başvurunun onaylandığı tarihten itibaren 2 yıl olarak belirlenmiş olup, işletme/girişimci bu programdan sadece bir kez faydalanabilmektedir. Yukarıda da bahsedildiği üzere, destek programına başvurabilmek için işletme kurulmadan önce, geleneksel girişimci eğitiminin tamamlanması gerekmektedir. Geleneksel girişimci destek programı kapsamında aşağıdaki destekler verilmektedir:

a) Kuruluş desteği

Kuruluş desteğinde; gerçek kişi statüsünde kurulan işletmeye 5.000 TL, sermaye şirketi olarak kurulan işletmeye ise 10.000 TL geri ödemesiz destek sağlanmaktadır.

b) Performans desteği

Bu destek modelinde; işletmelerin personeli için Sosyal Güvenlik Kurumuna (SGK) ödedikleri prim gün sayılarının belirlenen asgari performans sayılarına ulaşmaları esas alınmaktadır. İlgili dönemdeki SGK kayıtlarında yer alan ve 4(a) kapsamında çalışan tüm personelin tahakkuk eden prim gün sayıları toplamına bakılarak destek tutarları hesaplanmaktadır. Performans desteğinde, iki performans dönemi ve hedefleri belirtilmiş olup Tablo 8’de gösterilmektedir.

Tablo 8**Geleneksel Girişimci Programı Performans Desteği**

Birinci Performans Dönemi		İkinci Performans Dönemi	
Toplam Prim Gün Sayısı	Destek Tutarı	Toplam Prim Gün Sayısı	Destek Tutarı
180-539	5.000 TL	360-1079	5.000 TL
540-1079	10.000 TL	1080-1439	15.000 TL
1080 ve üstü	20.000 TL	1440 ve üstü	20.000 TL

Kaynak: KOSGEB Geleneksel Girişimci Destek Programı Uygulama Esaslarından yararlanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

Tablo 8’den de anlaşılacağı üzere, programın başlangıç tarihinden itibaren ilk yılda toplam 180-539 prim gününü sağlayan işletmeler 5.000 TL, 540-1079 prim gününü sağlayanlar 10.000 TL, 1080 ve üstü prim gününü sağlayanlar ise 20.000 TL desteklenmektedir. İkinci yılda ise toplam 360-1079 prim gününü sağlayanlar 5.000 TL, 1080-1439 prim gününü sağlayanlar 15.000 TL, 1440 ve üstü prim gününü sağlayanlar ise 20.000 TL desteklenmektedir.

Asgari prim gün sayısını sağlayan kadın girişimciler için bu destek kapsamında, her bir performans dönemindeki tutarlara 5.000 TL eklenmekte olup, üst sınır 50.000 TL olarak belirlenmiştir.

c) Sertifika Desteği

Sertifika desteği, 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu kapsamında güncel “İşyeri Tehlike Sınıfları Listesinde” belirtilen iş kollarından tehlikeli ve çok tehlikeli sınıfta bulunan NACE Koduna sahip işletmelere sağlanmaktadır. Sertifika başına azami destek tutarı 1.000 TL olup, desteğin üst limiti 5.000 TL olarak belirlenmiştir.

9.3. İleri girişimci destek programı

İleri girişimci destek programı ile ülkenin stratejik önceliklerine paralel olarak belirlenen sektörlerdeki girişimcilerin hayatta kalma oranının artırılması amaçlanmaktadır. Bu programda; kuruluş desteği, performans desteği, makine-teçhizat ve yazılım desteği, mentörlük, danışmanlık ve işletme koçluğu desteği ve sertifika desteği sağlanmakta olup, “İleri Girişimci Destek Programı Faaliyet Konuları Tablosunda” belirtilen NACE kodlarında faaliyet gösteren işletmeler başvurabilmektedir.

Başvurular önce müdürlük nezdinde kontrol edilmekte uygun bulunanlar Kurul’a sevk edilmektedir. Toplamda 3 üyeden oluşan ve üye tam sayısı ile toplanan Kurul, destek başvurusunu inceleyerek kabul etmekte veya reddetmekte veya yeniden değerlendirme yapma üzere işletmeden düzeltme talep etmektedir. Kabul edilen destek başvurularına ilişkin program süresi, ilk kurul kararının evrak kaydına alındığı tarihten itibaren 2 yıl olarak belirlenmiş olup, bu destek programından yalnızca bir kez yararlanmak mümkündür. Yukarıda da anlatıldığı üzere, bu programa ileri girişimci eğitimini tamamlamış olan girişimciler başvurabilmektedir. İleri girişimci destek programı kapsamında aşağıdaki destekler verilmektedir:

a) Kuruluş desteği

Kuruluş desteği; gerçek kişi statüsünde kurulan işletmeye 5.000 TL, sermaye şirketi olarak kurulan işletmeye ise 10.000 TL olmak üzere geri ödemesiz olarak sağlanan bir destek türüdür. İşletme program süresi içinde türünü değiştirirse bu durumda belirlenen ilk destek üst limiti değişmeyecektir.

b) Performans desteği

Performans desteği, işletmelerce çalıştırılan personel için SGK'ya ödenen prim gün sayılarının, hedeflenen asgari performans rakamlarına ulaşılması durumunda sağlanmaktadır.

Tablo 9.**İleri Girişimci Programı Performans Desteği**

Birinci Performans Dönemi		İkinci Performans Dönemi	
Toplam Prim Gün Sayısı	Destek Tutarı	Toplam Prim Gün Sayısı	Destek Tutarı
180-539	5.000 TL	360-1079	5.000 TL
540-1079	10.000 TL	1080-1439	15.000 TL
1080 ve üstü	20.000 TL	1440 ve üstü	20.000 TL

Kaynak: KOSGEB İleri Girişimci Destek Programı Uygulama Esaslarından yararlanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

Tablo 9'dan da anlaşılacağı üzere; iki performans döneminden oluşan ve bu dönemlere yönelik hedefler belirleyen performans desteğinde, program başlangıç tarihinden itibaren ilk yılda toplam 180-539 prim günü için 5.000 TL, 540-1079 prim günü için 10.000 TL, 1080 ve üstü prim günü için ise 20.000 TL destek sağlanmaktadır. İkinci yılda ise toplam 360-1079 prim günü için 5.000 TL, 1080-1439 prim günü için 15.000 TL, 1440 ve üstü prim günü için ise 20.000 TL destek sağlanmaktadır.

Asgari prim gün sayısını sağlayan kadın girişimciler için bu destek kapsamında, her bir performans dönemindeki tutarlara 5.000 TL eklenmekte olup, üst sınır 50.000 TL olarak belirlenmiştir.

c) Makine, teçhizat ve yazılım desteği

Makine, teçhizat ve yazılım desteği, işletmenin kuruluşundan itibaren programın ilk yılının sonuna değin satın alınan makine ve teçhizat giderleri ile yazılım lisans bedeli veya zaman sınırlı lisans kullanım bedellerini kapsamaktadır.

Tablo 10**İşletmenin Teknoloji Düzeyine Göre Destek Üst Limitleri**

İşletme Teknoloji Düzeyi	Desteğin Üst Limiti
Düşük, Orta-Düşük	100.000 TL
Orta-yüksek	200.000 TL
Yüksek teknoloji	300.000 TL

Kaynak: KOSGEB İleri Girişimci Destek Programı Uygulama Esaslarından yararlanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

Desteğin üst limiti Tablo 10'dan da anlaşılacağı üzere işletmenin teknoloji düzeyine göre belirlenmekte olup, destek oranı ise %75'dir. Makine, teçhizat ve yazılım desteğinin üst limiti 100.000 TL olup, işletme orta yüksek teknoloji düzeyinde faaliyet gösteriyorsa 200.000 TL, yüksek teknoloji düzeyinde faaliyet gösteriyorsa 300.000 TL'dir. Güncel yerli malı belgesine sahip olunması halinde destek oranına %15 ilave edilmektedir. Ayrıca makine-teçhizatın yeni veya en fazla 3 yaşında olması durumunda destek sağlanmaktadır.

Tablo 11**Eurostat NACE Rev.2'ye Göre Teknoloji Sınıflandırması**

Teknoloji Düzeyi	Sınıflandırma Kodu	Ürün Kapsamı
Düşük teknoloji	10	Gıda ürünlerinin imalatı
	11	İçecek imalatı
	12	Tütün ürünleri imalatı
	13	Tekstil ürünleri imalatı
	14	Giyim eşyası imalatı
	15	Deri ve ilgili ürünlerin imalatı
	16	Mobilya ve mobilya hariç, ahşap ve mantar ürünleri imalatı; saz, saman ve benzeri malzemelerden örülerek yapılan eşyaların imalatı
	17	Kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatı
	18	Kaydedilmiş ortamların basılması ve çoğaltılması
	31	Mobilya imalatı
	32	Diğer imalatlar
	18.2	Kayıtlı medyanın çoğaltılması
	19	Kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı
	22	Kauçuk ve plastik ürünlerin imalatı
Orta düşük teknoloji	23	Diğer metalik olmayan mineral ürünlerin imalatı
	24	Ana metallerin imalatı
	25	Silah ve mühimmat imalatı (25.4) hariç makine ve teçhizat hariç fabrikasyon metal ürünlerin imalatı
	30.1	Gemi ve tekne yapımı
	33	Makine ve donatımın tamiri ve montajı
	20	Kimyasalların ve kimyasal ürünlerin imalatı
Orta yüksek teknoloji	25.4	Silah ve mühimmat imalatı
	27	Elektrikli teçhizat imalatı
	28	Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat imalatı
	29	Motorlu kara taşıtları, römork ve yarı römork imalatı
	30	Gemi ve tekne yapımı (30.1) hariç hava ve uzay aracı ile ilgili makinelerin imalatı (30.3) hariç diğer ulaşım araçlarının (30) imalatı
	32.5	Tıbbi ve dişçilik ile ilgili araç ve gereçlerin imalatı
Yüksek teknoloji	21	Temel farmasötik ürünlerin ve farmasötik preparatların imalatı
	26	Bilgisayar, elektronik ve optik ürünlerin imalatı
	30.3	Hava ve uzay araçları ile ilgili makinelerin imalatı

Kaynak: Eurostat verileri kullanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

Tablo 11'de Eurostata göre teknoloji sınıflandırması yer almaktadır. KOSGEB'in İleri Girişimci Destek Programı Faaliyet Konuları Tablosu da bu minvalde detaylandırılmış olup, girişimciler faaliyet alanına göre desteklenmektedir. Başka bir deyişle, teknoloji seviyesi arttıkça desteğin üst limiti de artmaktadır.

d) Mentörlük, danışmanlık ve işletme koçluğu desteği

Mentörlük, danışmanlık ve işletme koçluğu desteği; orta-yüksek ve yüksek teknoloji düzeyinde faaliyette bulunan işletmelere sağlanmaktadır.

Mentörlük, işletmelerin faaliyetlerini/vizyonlarını geliştirmek için bireysel katılım yatırımcısı ağlarına dâhil olan melek yatırımcıların, sanayi odalarının/il ticaret ve sanayi odalarınca belirlenen tecrübeli girişimcilerin veya KOSGEB tarafından desteklenen tecrübeli girişimcilerin tecrübelerini paylaşması, tavsiye ve yönlendirmelerde bulunmasıdır. İşletme eğer mentör talep ederse, KOSGEB tarafından uygun bir mentör araştırılmakta ve işletmeye yönlendirilmektedir. Mentörlük, kadın girişimcilerin kişisel ve mesleki gelişimi için etkili kabul edilmektedir. Güçlü yönelimli mentörlük, kadın girişimcinin kendine güvenini ve öz-yeterliliğini geliştirebilmesi ve kendi güçlü yönleri üzerine yansıtma ve değerlendirme yoluyla iş ortamına en iyi nasıl cevap verebileceğinin net bir görünümünü elde etmek için sağlam bir temel oluşturabilir (StavropoulouandProtopapa, 2013, s. 9).

Danışmanlık ve işletme koçluğu desteğinde ise; işletmenin mevcut durumu analiz edilerek güçlü ve zayıf yanları ile ilk yıllarındaki ihtiyaçlarına yönelik olarak iş zaman planı oluşturulmakta ve raporlanmaktadır. KOBİ Danışmanı veya inkübatörler tarafından verilen bu hizmet karşılığında işlemler destek oranı ise %75 olmak üzere 10.000 TL'ye kadar desteklenmektedir.

e) Sertifika desteği

Sertifika desteği, 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu kapsamında güncel “İşyeri Tehlike Sınıfları Listesinde” belirtilen iş kollarından tehlikeli ve çok tehlikeli sınıfta bulunan NACE Koduna sahip işletmelere sağlanmaktadır. Sertifika desteğinde, işletmenin faaliyet konusuyla uyumlu olarak aldığı mesleki ve teknik sertifikalar 5.000 TL'ye kadar desteklenmekte olup, sertifika başına maksimum destek tutarı ise 1.000 TL olarak belirlenmiştir.

9.4. KOSGEB girişimcilik desteklerinin değerlendirilmesi

Türkiye Kadın Girişimciler Derneği (KAGİDER)'in Türkiye Kadın Girişimcilik Endeksi 2019 Raporunda; Türkiye'deki kadın girişimcilerin erkek girişimcilere oranı açısından geri kalan altı ülkeden biri olduğu ve bu nedenle kadın girişimci sayısının artırılması gerektiği vurgulanmaktadır. KOSGEB hem nitelik hem de nicelik açısından kadınları desteklemektedir.

KOSGEB tarafından girişimcilerin bilgi ve becerilerini geliştirmek için, girişimci adaylarına 2010 yılından bu yana Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri verilmekte olup, katılanların %46'sı kadın girişimci adaylarıdır. Uygulamalı Girişimcilik Eğitimleri, Temmuz 2019'dan beri ücretsiz olarak uzaktan girişimcilik eğitimleri şeklinde verilmektedir. 2019 yılında 49 bin 060 kadın uygulamalı girişimcilik eğitimine, 2 bin 934 kadın ileri girişimci eğitimine, 9 bin 593 kadın ise geleneksel girişimci eğitimine katılmış ve girişimcilik sertifikalarını almıştır.

Tablo 12

Yıllar İtibarıyla Kadın Girişimcilere Ait İşletme Sayısı ve Sağlanan Destek Tutarı

Yıllar	İşletme sayısı	Destek Tutarı (TL)
2015	5.681	57.933
2016	7.515	119.184
2017	10.898	218.482
2018	15.974	311.479
2019	14.978	298.286

Kaynak: KOSGEB Veri Tabanından yararlanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

Tablo 12'den de anlaşılacağı üzere, son 5 yılda KOSGEB'in kadınlara sağladığı destekler 5 yılda 5 katına çıkarak 2019'da 298,3 milyon liraya ulaşmıştır. Desteklerden faydalanan girişimci kadınlara ait işletme sayısı da 5 yılda 3 kat artmış olup, bu sayı 2015'te 5 bin 681 iken, geçen yıl 14 bin 978'e yükselmiştir. KOSGEB, 2015-2019 döneminde kadın girişimcilere toplam 1 milyar 5 milyon 363 bin 551 lira destek sağlamıştır.

KOSGEB'in girişimcilere sağladığı destekler 2019 yılına kadar “Yeni Girişimci Desteği” adı altında 2010 yılından bu yana verilmektedir. 2019 yılında bu destek geleneksel girişimci ve ileri girişimci olarak ikiye ayrılmıştır. Aşağıda yer alan Tablo 13'de 2015 yılından bu yana kadınlara sağlanan girişimcilik destekleri ve desteklerden faydalanan kadın girişimci sayılarına yer verilmiştir.

Tablo 13'te destek türüne göre desteklenen kadın girişimci sayısı ve destek tutarları yer almaktadır. Destekleme süreci 2 yıl sürdüğü için veriler kümülatif verileri göstermektedir. 2020 yılındaki veriler Nisan ayı başı itibarıyla mevcut durumu göstermektedir. Tablodan da anlaşılacağı üzere desteklenen hem kadın sayısı hem de destek tutarı 2019 yılında kadar artmıştır. 2019 yılındaki düşüşün sebebi; yeni girişimci destek programının 2 destek programı şeklinde ayrılarak yeni destekleme modellerinin benimsenmiş olmasından kaynaklanan adaptasyon süreci olarak yorumlamak mümkündür.

Tablo 13**Destek Türüne Göre Desteklenen Kadın Girişimci Sayısı**

Destek	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Geleneksel Girişimci Destek Programı-Kuruluş Desteği	-	-	-	-	8.637.000	5.965.000
Geleneksel Girişimci Destek Programı-Performans Desteği	-	-	-	-	-	255.000
İleri Girişimci Destek Programı-İleri Girişimcilik Destek Programı Erken Ödeme	-	-	-	-	450.145	
İleri Girişimci Destek Programı-Kuruluş Desteği	-	-	-	-	3.510.000	1.765.000
İleri Girişimci Destek Programı-Makine, Teçhizat ve Yazılım Desteği	-	-	-	-	24.455.923	14.180.990
İleri Girişimci Destek Programı-Mentörlük, Danışmanlık ve İşletme Koçluğu Desteği	-	-	-	-	7.500	-
Yeni Girişimci Destek Programı-İşletme Giderleri Desteği	18.035.740	41.532.851	99.487.732	138.624.970	134.401.247	19.160.994
Yeni Girişimci Destek Programı-İşletme Kuruluş Desteği	2.428.197	8.787.940	13.462.531	17.434.568	9.626.900	94.000
Yeni Girişimci Destek Programı-Kuruluş Dönemi Makine, Teçhizat ve Ofis Donanım Desteği	30.935.257	59.504.397	95.693.471	120.838.626	77.978.422	2.661.096
Yeni Girişimci Destek Programı-Sabit Yatırım Desteği (Geri Ödemeli)	6.495.263	13.062.569	21.394.652	23.159.998	22.350.481	1.900.605
Desteklenen Toplam Kadın Sayısı	9.909	15.350	23.490	30.472	24.555	5.404

Kaynak: KOSGEB Veri Tabanından yararlanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

2010 yılından 2019'a kadar alışımlı destek programından farklı bir destekleme anlayışına geçilmesi neticesiyle girişimcilerin başvuru sayısının düşmesi olağan bir süreç olarak karşılanmıştır. Bununla birlikte, 2019 yılında kadınlara sağlanan girişimcilik desteklerinin toplam girişimcilik içerisindeki payının %49,89 olarak gerçekleştiği ifade edilmektedir.

10. Sonuç

Girişimcilik uzun bir süredir, krizlerin aşılmasında, ülkelerin toparlanmasında ve büyümesinde 'zorunlu yol' olarak önerilmektedir. Bu bağlamda, özellikle kadın işletme sahiplerinin hem girişimcilikte ilerleme hem de toplum için faydalı olan atıl kapasiteye harekete geçirme konusunda ekonomik kalkınmaya katkısı büyüktür. Kadın işletme sahiplerinin ekonomik kalkınmaya katkısı, istihdam yaratmanın yanı sıra kurumsal yaşama aktif katılımlarının artmasından kaynaklanan ekonomik büyümeyi de içermektedir. Bu kapsamda, kadın girişimciler tarafından kurulan işletmeler ülkeler için giderek daha önemli bir rol oynamakta ve küresel olarak, kadın girişimci sayısı da hızla artmaktadır.

Kadınları girişimci olmaya teşvik etmek için finansal yardımla birlikte sadece kadınlar için eğitim fırsatları sunulması ve “kadınların evdeki iş yükünü hafifletecek” politikaların, uygulamaların ve düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Kadın girişimcilerin finansmana erişim sorununa çözüm bulunması, kadın girişimcilere giden fonları artıracak yeni yatırım araçlarının oluşturulması, aile bakımı sorumlulukları olan girişimcilere yönelik yeni finansal ürünlerin geliştirilmesi, kadın girişimcileri birbirine bağlamaya odaklanan ağların genişletilmesi ve kadın girişimcilerin ölçeklendirme için ihtiyaç duydukları koçluğu almalarını sağlamak için mentörlük girişimlerinin

genele yaygınlaştırılması önem arz etmektedir. Özellikle son yirmi yıldır birçok çalışma, sosyoekonomik kalkınmayı teşvik eden uzun vadeli kadın girişimci sayısını artırmak için mevzuat, uygulama ve politikalara öncelik ve ağırlık verilmesi gerektiğini önermektedir. BNY Mellon ve Birleşmiş Milletler Vakfı tarafından yapılan bir araştırmaya göre, kadınlara finansal ürün ve hizmetlere daha iyi erişim sağlamakla 330 milyar dolarlık bir gelir elde edilebileceği ifade edilmektedir. Söz konusu araştırma kadınların tasarruf, borçlanma ve risk alma konusunda erkeklerden daha iyi olduğunu ortaya koymaktadır. Bu kapsamda Almanya, İngiltere, ABD gibi birçok gelişmiş ülke, kadınların iş hayatına katılmasını destekleyecek politikaları hükümet programı olarak ele almakta ve eğitim, mentörlük gibi çeşitli uygulamalarla kadınları desteklemekte, erken aşamadaki yatırımları artırmak için ise devlet kurumları, özel sektör ve çeşitli sivil toplum kuruluşları aracılığıyla teşvik ve destek mekanizmalarını hayata geçirmektedir.

Türkiye’de de sosyal ve ekonomik açıdan büyüme ve kalkınmaya yönelik olarak kadınların iş gücüne katılımının artırılması önemli bir politika olarak değerlendirilmektedir. Buna karşın 2000-2020 yılları arasında gerek iş gücüne katılım oranı gerekse istihdam oranları birlikte değerlendirildiğinde; kadınların iş hayatına katılımında kayda değer bir gelişme olmadığı aynı zamanda istikrarlı bir artış da yaşanmadığı göze çarpmaktadır. Kadınların iş gücüne katılım oranları yıllar itibariyle %30’lar seviyelerinde seyretmektedir. Dünyadaki gelişmelere paralel olarak Türkiye’de de kadınların iş gücüne katılmasına yönelik çeşitli politikalar üretilmektedir. On Birinci Kalkınma Planında kadınların işgücüne katılımının teşvik edilmesinin öncelikler arasında olduğu ifade edilmektedir. Bu kapsamda; kadınların iş gücüne katılımı açısından OECD ülkeleri arasında en son sırada yer alan Türkiye’de, 2018 yılı için %17,8 olan kendi hesabına çalışanlar içindeki kadınların oranının 2023 yılı itibariyle %20’ye, %8,7 olan işveren olarak çalışanlar içindeki kadınların oranının ise %10’a çıkarılması planlanmaktadır. Aynı şekilde, Ulusal İstihdam Stratejisi Belgesi ve Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi gibi üst politika dokümanlarında da kadınların iş hayatına aktif olarak katılımlarının destekleneceği belirtilmektedir. İşte bu noktada kadın girişimcilere yönelik sağlanacak destekler ön plana çıkmaktadır.

Ülkemizde kadın girişimcilere yönelik pek çok irili ufaklı kurum, kuruluş, sivil toplum örgütleri vb. yapılanmalar bulunmakla birlikte, KOSGEB kadın girişimcilerin desteklenmesinde önemli bir yere sahiptir. KOSGEB kadın girişimcilere; “Girişimcilik Destekleri” kapsamında, iş fikirlerine yönelik olarak iş kurma ve yürütme konusunda bilgi ve deneyim kazanmaları amacıyla ücretsiz girişimcilik eğitimleri vermektedir. Kuracakları işin faaliyet türüne göre gerekli girişimcilik eğitimini tamamlayan ve işini kuran kadınlar yine faaliyet türlerine göre gruplandırılarak geri ödemesiz olarak çeşitli destek modellerinden yararlanabilmektedir. Girişimcilik destekleri kapsamında kadın girişimciler faaliyet alanlarına göre geleneksel girişimci ya da ülkenin stratejik öncelikler doğrultusunda belirlenen sektörlerde faaliyet göstereceklerse ileri girişimci destek programına başvuru yapabilmektedir. Geleneksel girişimci programı ile yeni kurulan işletmelerin hayatta kalma oranının artırılması amaçlanmakta ve bu kapsamda kuruluş desteği, performans desteği ve sertifika desteği sağlanmaktadır. İleri girişimcilik desteği de ülkenin stratejik öncelikleri doğrultusunda faaliyet gösteren girişimcilere yönelik tasarlanmış bir destek türü olarak; kuruluş desteği, makine, teçhizat ve yazılım desteği, mentörlük, danışmanlık ve işletme koçluğu, performans ve sertifika desteği unsurlarından oluşmaktadır.

Girişimcilik desteğinden faydalanan kadın girişimciler KOSGEB’in diğer desteklerinden de faydalanabilmektedir. KOSGEB 2019 yılı itibarıyla 81 ilde yer alan 92 Müdürlüğü ile en yaygın teşkilatlanma ağına sahip olarak küçük ve orta ölçekli işletmeleri desteklemektedir. Bu yönüyle KOSGEB, kadın girişimcilere eğitim ve destek sağlayan devlet kurum/kuruluşları arasında ulaşılması en kolay devlet birimi olmaktadır. Nitekim Uygulamalı Girişimcilik Eğitimlerine katılanların %46’sı kadın girişimci adayları olup, girişimci olma niyetindeki kadınların sayısı gün geçtikçe artmaktadır.

KOSGEB’in sağlamış olduğu destekler ve eğitimler, mikro ölçekte kadın girişimcilerin sayısını ve niteliğini artırarak üretkenliği teşvik etmekte; makro ölçekte ise yenilik ve girişimciliği geliştirerek istihdamı, rekabetçiliği ve verimliliği dolayısıyla ekonomik büyümeyi desteklemektedir. İş kurma fikrine sahip kadın girişimcileri sağladığı desteklerle kayıt altına alarak, kayıt dışı istihdamın azaltılmasında da büyük rol oynamaktadır. Böylelikle Türkiye ekonomisinde kullanılmayan pek çok potansiyel alan üretime kazandırılmaktadır.

Türkiye kadın girişimci oranının en düşük olduğu ülkeler arasındadır. Türkiye’de kadınların iş hayatına atılmasının önünde birçok zorlayıcı neden bulunmaktadır. Bu nedenleri; sermaye ve teknolojiye sınırlı erişim, ağlar ve bilgi kaynaklarının yetersizliği, bilgi ile sınırlı erişim, iş mülkiyet ve geliştirme, yasal ve politika engelleri ve işe mutabakat sağlama ve aile içi sorunlar ve kaygılar olarak sıralayabiliriz. Kadınların girişimci olmasının önündeki engellerin kaldırılması kararlı ve istikrarlı politikalarla hayat bulur. Güçlü toplumun inşası kadınların güçlenmesiyle mümkün olacağından; kadınların devam eden ailedeki rolünün de hesaba katılarak piyasalara katılımı, kredilere ulaşımı ve finansal destek gibi mekanizmalar aracılığıyla teşvik edilmesi, kadınlara destek sağlayan kurumlar arasında eşgüdüm sağlanarak kadının faydasını en üst seviyeye çıkaracak şekilde politika üretilmesi ve ayrıca kadın girişimcilere yönelik nitelikli politikaların ve destekleme oranlarının da artırılması gerektiği düşünülmektedir.

Kaynakça

- Arslan, K. ve Toksoy, D. (2017). Türkiye ’ de kadın girişimciliğe yönelen faktörler karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri, *Istanbul Ticaret Üniversitesi Girişimcilik Dergisi*, 1(1), 123–48.
- Barret, J. (2020). *Female entrepreneurship’s on the rise—will funding follow? all bright cofounder debbie wosskow weighs in.* Erişim Adresi:, 10 Ocak 2021, <https://www.forbes.com/sites/jenniferbarrett/2021/12/28/female-entrepreneurships-on-the-rise-will-funding-follow-allbright-cofounder-debbie-wosskow-weighs-in/?sh=23441f26deb9>
- Bundesministerium Für Wirtschaft Und Energie (BMWi) (2021). *Frauen in der wirtschaft.* Erişim, 10 Ocak 2021, https://www.bmwi.de/Redaktion/DE/Downloads/Monatsbericht/Monatsbericht-Themen/2021/2021-01-frauen-in-der-wirtschaft.pdf?__blob=publicationFile&v=2
- Çelik Mat, G. (2018). *Kadın girişimcilerin karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri - TR71 düzey 2 bölgesi üzerine bir uygulama.* Doktora Tezi, Dicle Üniversitesi, Diyarbakır.
- Çeliköz, S. (2017). *Türkiyede kadın girişimciliğin gelişiminde devlet destekleri girişimcilik eğitimi alan kadın girişimcilerin analizi,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul.
- Duran, H. (2018). Türkiye’ de devletin girişimcilik destekleri ve seçilmiş bazı değişkenlerin yeni firma doğum oranı üzerine etkisi. *Ekonomi, Politika & Finans Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 68–85.
- İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV). (2019). *AB katılım sürecindeki Türkiye’nin kadın istihdamı karnesi.* Dünya Süper Veb Ofset AŞ, İstanbul.
- İpçioğlu, İ. (2011). *Kadın girişimcilik, girişimcilik ve KOBİ’ler: teori ve uygulama içinde.* Ed : B. Zafer Erdoğan, Ekin Yayınevi, Bursa.
- Jordan, A. (2019). Funding gap for women entrepreneurs hits £1.3tn. Erişim, 10 Ocak 2021, <https://smallbusiness.co.uk/women-female-entrepreneur-funding-gap-2547378/>
- Kamberidou, I. (2020). “Distinguished” women entrepreneurs in the digital economy and the multitasking whirlpool. *Journal of Innovation and Entrepreneurship*, 9(3), 1-26.
- Karadeniz, E. (2019). *Türkiye’de girişimcilik ve uluslararası karşılaştırma 2018 global entrepreneurship monitor (GEM).* Yeditepe Üniversitesi Yayınevi, İstanbul.
- Kumkale, İ. (2015). *Kadın girişimciliğinin stratejik liderlik yetkinlikleri açısından incelenmesi ve bir araştırma.* Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Lee, W. (2015). Social capital as a source of business advantages for a woman entrepreneur in the context of small-size business. *Asian Social Science*, 11(12), 155-167.
- Lesonsky, B. (2020). *Small business grants for women: 13 incredible opportunities.* Erişim, 11 Ocak 2021, <https://www.fundera.com/blog/small-business-grants-for-women>
- Namal, M. K. (2018). *Sosyal politika ve çalışma ilişkilerinde güncel sorunlar.* Gazi Kitapevi, Ankara.
- Nayir Zamantili, D. (2008). İşi ve ailesi arasındaki kadın: tekstil ve bilgi işlem girişimcilerinin rol çatışmasına getirdikleri çözüm stratejileri. *Ege Akademik İnceleme*, 8, 631-650.
- OECD (2019). *Labour statistics.* Erişim 11 Ocak 2021, <https://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=36499>

- Özgül, S. Y.(2019). *Kamu desteklerinden yararlanan kadın girişimciler: Ankara İli örneği*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) . Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara.
- Soysal, A. (2010). Türkiye’de kadın girişimciler:engeller ve fırsatlar bağlamında bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 65(1), 83–114.
- Stavropoulou, O. ve Protopapa, S. (2013). A strengths-based approach to mentoring women entrepreneurs: how to free the strengths within them. *a Journal of Innovation and Entrepreneurship*, 2(13), 1-10.
- Toprakçı A. ve Aksoy, B.(2018). *Sosyal politika ve çalışma ilişkilerinde güncel sorunlar*. Gazi Kitapevi, Ankara.
- Uyar, V. (2018). Kadın istihdamı en sıkıntılı alanlardan biri. Erişim, 1 Mart 2020, <https://www.dogrulukpayi.com/bulten/2018-de-kadin-istatistikleri>
- Yetim, N. (2002). Sosyal sermaye olarak kadın girişimciler: Mersin örneği. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 2(2), 79–92.
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2020). *2014-2023 Ulusal İstihdam Stratejisi*. Erişim, 5 Mart 2020, <http://www.uis.gov.tr/media/1437/uis2014-2023.pdf>
- EUROSTAT (2020). *İmalat endüstrilerinin ileri teknoloji sınıflandırması*. Erişim, 5 Mart 2020, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:High-tech_classification_of_manufacturing_industries
- KAGİDER (2019). *Türkiye kadın girişimcilik endeksi araştırma raporu, 2019*. Erişim, 3 Mart 2020, https://bianet.org/system/uploads/1/files/attachments/000/002/758/original/kagider-t%C3%BCrk-tuborg-kad%C4%B1n_girisimcilik_endeksi_2019.pdf?1571052448
- KOSGEB (2020). *Geleneksel Girişimci Destek Programı Uygulama Esasları*. Erişim, 7 Mart 2020, [https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Girisimciligi%20Gelistirme%20Destek%20Programi/02.03.2020/geleneksel-girisimci/0-UE-18_\(00\)_Geleneksel_Girisimci_Destek_Program%C4%B1_Uygulama_Esaslar%C4%B1.pdf](https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Girisimciligi%20Gelistirme%20Destek%20Programi/02.03.2020/geleneksel-girisimci/0-UE-18_(00)_Geleneksel_Girisimci_Destek_Program%C4%B1_Uygulama_Esaslar%C4%B1.pdf)
- KOSGEB (2020). *İleri Girişimci Destek Programı Uygulama Esasları*. Erişim, 7 Mart 2020, [https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Girisimciligi%20Gelistirme%20Destek%20Programi/02.03.2020/ileri%20girisimci/UE-19_\(01\)_I%CC%87leri_Girisimci_Destek_Program%C4%B1_Uygulama_Esaslar%C4%B1.pdf](https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Girisimciligi%20Gelistirme%20Destek%20Programi/02.03.2020/ileri%20girisimci/UE-19_(01)_I%CC%87leri_Girisimci_Destek_Program%C4%B1_Uygulama_Esaslar%C4%B1.pdf)
- TC Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2020). *On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023)*. Erişim, 6 Mart 2020, <http://www.sbb.gov.tr/wpcontent/uploads/2019/07/OnbirinciKalkinmaPlani.pdf>.
- TÜİK (2020). *İşgücü istatistikleri*. Erişim, 4 Mart 2020, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007